Iccitiiwwan Galii-Kutaa 1ffaa

Description

Galii jechuun soorata namni tokko addunyaa tana keessatti jireenya ofii itti fufsiisuuf argatuudha. Yeroo baayâ€™ee galii maallaqaan wal qabsiisna. Addunyaa tana keessatti jireenya ofii itti fufsiisuuf namni hunduu madda adda addaa irraa galii adda addaa argata. Gariin immoo inumaa kan galii hin qabne jira. Yoo argatan nyaatan, yoo dhaban ni obsan yookiin beelan miidhamuun namoonni duâ€™an manni haa lakkaaâ€™u. Gariin immoo galii ofiitin machaaâ€™un yommuu addunyaa balleessanii fi badii babalâ€™isan argina. Galiin isaani haraama taâ€™ee halaala taâ€™ee haajaa itti hin qaban, kan argan hundaa walitti haruudha. Namoota miidhuun qabeenya walitti guuruf fiigu. Hanga yoomi akkanitti walitti haruuf fiigu, hanga yoomi akkanatti nama miidhu?

Mee harâ€™a galii keenya akkamitti akka guddisnuu fi jireenya badhaadhinnaa jiraannu gabaabamutti haa ilaallu. Duraan dursinee wanti beeku qabnu galiin keenya wanta humna keenya qofaan carraaqne finnu osoo hin taâ€™in soorata (rizqii) Rabbiin nuuf murteessedha. Mallatoole Rabbii keessaa tokko namoota gariif qabeenya ni balâ€™isa, gariif immoo ni dhiphisa. Osoo hunda isaanitu dureessa godhee silaa tokko tokkoof hojjataa taâ€™uu ni dandaâ€™aa? Jireenyi addunyaa tanaa osoo hin hojjatin akkamitti itti fufti ree? Akkasumas osoo hunda isaanitu hiyyeessa taasise silaa akkamitti wal tajaajiluun jireenya addunyaa tanaa itti fufsiisu?

> â€œ**Sila Rahmata Gooftaa keeti isaantu qoodaa? Nutu jireenya duniyaa keessatti waan ittiin jiraatan gidduu isaanitti qoode. Akka gariin isaanii garii tajaajilaa godhatuuf jecha garii isaanii garii irra sadarkaan ol fuune. Rahmataa Gooftaa keetitu waan isaan walitti qaban irra caala.** â€œ Suura Az-Zukhruuf 43:32

Hundii keenyaa gammachuu fi milkaaâ€™inna jireenya keessatti argachuuf garmalee feena. Kanniin lamaan argachuuf dhagaan nu hin bocne fi hin fonqolchine hin jiru. Galii keenya argatuuf olii gadii fiigna. Garuu wanti hojjannu guutun gammachuu fi milkaaâ€™inna taâ€™uu dandaâ€™u? Iccitiin galii keenya itti argannu eessatti argamaa? Mee walumaan haa ilaallu. Obsaan waliin haa turru. Isiin qophiidhaa?

1.Kaayyoo kee murteessiâ€“ jireenya kee keessatti kaayyon kee maalii? Maalif jiraattaa? Kaayyon kee nyaatte duâ€™u qofaa moo kaayyoo biraa qabdaa? Maaliif addunyaa tana keessaa jiraattaa? Kaayyoo kee yoo hin murteessinii fi sirritti hin beekin iccitii milkaaâ€™innaa fi gammachuu argachuu hin dandeessu. Iccitiin milkaaâ€™inna, gammachuu fi galii argachuu as irraa jalqaba. Yoo kaayyoo kee sirritti beekte karaan itti deemtu ifa siif taâ€™a. Kaayyoo ofii beekun qofti gahaa mitii, tartiibni kaayyos iddoo olâ€™aanaa qabata. Kaayyoon jalqabaa kee maalii? Nama soreessa taâ€™uudha moo doktora taâ€™uudha moo maaliidhaa?

Iccitii milkaaâ€™innaa fi gammachuu jireenya keessatti argachuuf kaayyoon jalqabaa kee addunyaa tana osoo hin taâ€™iin, qabeenya walitti tuulu osoo hin taâ€™in, nama beekkamaa taâ€™uu osoo hin taâ€™in, Jaalala Rabbii argachuu fi Jannata seenuuf taâ€™uu qaba. â€œOsoo qabeenya hin argatin akkamitti Jaalala Rabbii fi Jannata seenu dandaâ€™an?â€• jette gaafachuu dandeessa. Deebiin isaas, wanta tokko argachuuf karaa hordoftuutu jira, yoo karaa san irraa dabde wanta san hin argattu. Qabeenyi kee karaa kaayyoo jalqabaa kee kana ittiin geessu malee kaayyoo kee dhumaati miti. Yommuu galii kee argachuuf tattaafattu wanta dallansuu Rabbii sitti buusan irraa ni fagaatta, karaa jaalala Rabbii ittiin argattuu fi jannata ittiin seentu ni hordofta. Kuni immoo galii kee keessatti akka hin kasaarre fi baraaka qabaattu si taasisa, karaa sirrii hordofaa waan jirtuuf. Garuu kayyoo guddaa kana dagatte qabeenyuma walitti guuru irratti yoo xiyyeeffatte adabbii hamaa dhandhamta. Namoonni naannoo keenya jiran kan kaayyoo jalqabaa ofii dagatanii qabeenya qofa irratti xiyyeefatanii fi adabbii hamaa dhandhaman barnoota gahaa nuuf ni taâ€™u.

Kanaafu iccitiin galii tokkoffaan kaayyoon kee inni duraa Jaalala Rabbii argachuu fi Jannata seenudha. Wantoota kaayyoo kana si jalaa diigan irraa waan dheessituu fi wantoota kaayyoo kana siif ijaaran waan hojjatuuf galiin kee barakaa qaba, jireenya keessatti gammachuu fi tasgabbii argatta. Kaayyoon kee jalqaba kana yoo taâ€™ee Rabbiin dhimma kee sii laaffisa, bakka ati hin beekne si soora. Garuu kaayyoon kee kana yoo hin taâ€™in addunyaan dugda sitti garagalchiti.

2.Rabbiin irraa araarama kadhachuuâ€“ iccitiin galii lammaffaan Rabbiin irraa araarama kadhachuudha. Namoonni gariin garmalee of gowwomsanii jiru yommuu Rabbiin dagatanii humna ofii qofaan carraaqani qabeenya walitti sassaabuuf ifaajan. Kana jechuun carraaqu hin qaban jechuu osoo hin taâ€™iin karaan isaan hordofan baditti kan isaan geessudha. Karaa haraamatin qabeenya walitti guurani boodarra adabbii wanta hojjataa turanii dhandhamu. Eeti namni dogongoruun haraama ni hojjata. Garuu gara Rabbiii deebiâ€™uu fi araarama kadhachuun boqonnaa haarawaa jireenya isaa keessatti banuu ni dandaâ€™a. Yommuu namni tokko araarama Rabbiin irraa kadhatu, gufuun isaa fi milkaaâ€™inna jidduu jiru jalaa haxaawamaa adeemu. Sababni isaas, milkaaâ€™inni fi gammachuu Rabbiin qofa irraa waan taâ€™eef. Badii hojjachuun balballa milkaaâ€™innaa fi gammachuu cufa.

Rabbiin irraa araarama kadhachuu fi gara Isaatti tawbaa dhugaan deebiâ€™uun, Rabbiin rooba akka roobsu fi humna irratti humna akka namaa dabaluu Qurâ€™aanni nu barsiisa:

وَيَٰقَوْمِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ
عَلَيْكُم مِّدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا۟
مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾

â€œ**Yaa ummata kiyya Gooftaa keessan araarama kadhaa, ergasii gara Isaatti tawbaan deebiâ€™aa. Bokkaa walitti dhaabbataa godhee isiniif ergaa. Humna keessan irrattis humna isiniif dabalaa. Yakkamtoota taatanii irraa hin garagalinaa.**â€• Suura Huud 11:52

Wanti rizqii namaa hirâ€™isuu fi barakaa keessaa kaasu badii hojjachuudha. Badii sanirraa yoo hin deebiâ€™inii fi Rabbiin irraa araarama yoo hin kadhatin roobni akka hin roobne fi galiin guutumatti akka badu sababa taâ€™a. Gara Rabbii deebiâ€™uu fi araarama kadhachuun immoo galii irratti galii, rooba irratti rooba, badhaadhinna irratti badhaadhinna namaa dabala.

Kanaafu iccitiin lamaffaan galii itti argatanii fi dabalatan tawbaa dhugaan gara Rabbii deebiâ€™uu fi araarama Isa kadhachuudha.

3.Hojjachuu fi Carraaquâ€“ hojii malee taâ€™uu fi namoota jala harka qabachuun salphinnaa fi deega. Islaamni amantii hojitti namoota kakaasudha. Nabiyyoonni fi namoonni gaggaarin namoota hojiin ciccimoo turaniidha. Namoota kadhatanii kan bulan osoo hin taâ€™in harka ofiitin taattafatanii of bulchaa turan. Namni tokko humnaa ittiin hojjatuu osoo qabaatu maxxanaa taâ€™ee jiraatun isaaf dhibee fi salphinna. Garuu namoota baayâ€™ee ni argina kanneen hojii tufatanii fi hojjachuu hin feene. Harka namaa eeggachuu fi kadhachuun amala itti taâ€™e. Akkuma hadiisa keessatti dhufe kadhaan namoota sadiif hayyamama. Isaaniis, nama garmalee hiyyoomef, nama garmalee idaa (liqaa) keessa jiruu fi nama kaasaa ofirraa kafaluu dadhabe. Kanaan ala osoo humna qabanuu kadhachuun addunyaa aakhiratti salphinnaa.

Ø£ÙŽØ¨Ù•ÙŠ Ø³ÙŽØ¹Ù•ÙŠØ¯Ù• Ø§Ù„Ù’Ø®Ù•Ø¯Ù’Ø±Ù•ÙŠÙ‘Ù•ØŒ Ø£ÙŽÙ†Ù‘ÙŽ Ù†ÙŽØ§Ø³Ù‹Ø§ØŒ Ù Ù•Ù†ÙŽ Ø§Ù„Ø£ÙŽÙ†Ù’ØµÙŽØ§Ø±Ù• Ø³ÙŽØ£ÙŽÙ„Ù•Ù ˆØ§ Ø±ÙŽØ³Ù•Ù ˆÙ„ÙŽ Ø§Ù„Ù„Ù‘ÙŽÙ‡Ù• ØµÙ„Ù‰ Ø§Ù„Ù„Ù‡ Ø¹Ù„ÙŠÙ‡ Ù ˆØ³Ù„Ù Ù•ÙŽØ£ÙŽØ¹Ù’Ø·ÙŽØ§Ù‡Ù•Ù Ù’ Ø«Ù•Ù Ù‘ÙŽ Ø³ÙŽØ£ÙŽÙ„Ù•Ù ˆÙ‡Ù• Ù• ÙŽØ£ÙŽØ¹Ù’Ø·ÙŽØ§Ù‡Ù•Ù Ù’ ØÙŽØªÙ‘ÙŽÙ‰ Ø¥Ù•Ø°ÙŽØ§ Ù†ÙŽÙ•Ù•Ø¯ÙŽ Ù ÙŽØ§ Ø¹Ù•Ù•Ù†Ù’Ø¯ÙŽÙ‡Ù• Ù‚ÙŽØ§Ù„ÙŽ â€• â€œâ€• Ù ÙŽØ§ ÙŠÙŽÙƒÙ•Ù•Ù†Ù’ Ø¹Ù•Ù•Ù†Ù’Ø¯Ù•ÙŠ Ù Ù•Ù•Ù†Ù’ Ø®ÙŽÙŠÙ’Ø±Ù• Ù•ÙŽÙ„ÙŽÙ†Ù’ Ø£ÙŽØ¯Ù‘ÙŽØ®Ù•Ø±ÙŽÙ‡Ù• Ø¹ÙŽÙ†Ù’ÙƒÙ•Ù Ù’ Ù ˆÙŽÙ ÙŽÙ†Ù’ ÙŠÙŽØ³Ù’ØªÙŽØ¹Ù’Ù•Ù•Ù•Ù’ ÙŠÙ•Ø¹Ù•Ù• Ù‘ÙŽÙ‡Ù• Ø§Ù„Ù„Ù‘ÙŽÙ‡Ù• Ù ˆÙŽÙ ÙŽÙ†Ù’ ÙŠÙŽØ³Ù’ØªÙŽØºÙ’Ù†Ù• ÙŠÙ•ØºÙ’Ù†Ù•Ù‡Ù• Ø§Ù„Ù„Ù‘ÙŽÙ‡Ù• Ù ˆÙŽÙ ÙŽÙ†Ù’ ÙŠÙŽØµÙ’Ø¨Ù•Ø±Ù’ ÙŠÙ•ØµÙŽØ¨Ù‘Ù•Ø±Ù’Ù‡Ù• Ø§Ù„Ù„Ù‘ÙŽÙ‡Ù• Ù ˆÙŽÙ ÙŽØ§ Ø£Ù• Ø¹Ù’Ø·Ù•ÙŠÙŽ Ø£ÙŽØÙŽØ¯ÙŒ Ù Ù•Ù†Ù’ Ø¹ÙŽØ·ÙŽØ§Ø¡Ù• Ø®ÙŽÙŠÙ’Ø±ÙŒ Ù ˆÙŽØ£ÙŽÙ ˆÙ’Ø³ÙŽØ¹Ù• Ù Ù• Ù†ÙŽ Ø§Ù„ØµÙ‘ÙŽØ¨Ù’Ø±Ù• â€•â€•â€• â€•.â€•

Abu Saâ€™id al-Kudriyi akkana jechuun gabaasan:

â€œ**Namoonni Ansaara irraa taâ€™an Ergama Rabbii (SAW) kadhatan, Innis isaanii ni kenneef. Ammas ni kadhatan; hanga wanti isa bira jiru dhumutti ni kenneef. Ergamaan Rabbii (SAW) akkana jedhe: wanta gaarii (qabeenya) na bira jiru isin irraa hin dhowwadhu (hin kuufadhu). Namni kadhaa irraa of qabee Rabbiin nama san akka hin kadhanne taasisa. Namni quufa barbaadu (wanta qabutti gammadu), Rabbiin isa quubsa. Namni obsuu Rabbiin akka obsu isa taasisa. Namni tokko kennaa hin kennamneef wanta sabrii caalaa gaarii fi balâ€™aa taâ€™ee.** (Kana jechuun kennaan hunda caalu gaarii fi balâ€™aa taâ€™e sabriidhaa jechuudha)â€• (Sahiih Al-Bukhaari fi Sahiih Muslim)

Kanaafu kadhaa dhiisanii hojjachuun, erga hojjatanii wanta argatanitti quufu fi itti gammaduun, haafayuu dhiisu fi yommuu rakkoo fi toltuu obsuun furtuu milkaaâ€™innaa fi gammachuuti, icciti galiiti.

Wanta humni kee dandaâ€™u barbaadi hojjadhu. Hojii hin tufatin. Hojii qulqullinnaan hojjachuu fi yeroo murtaaâ€™e keessatti xumuruun galii kee dagaagsi. Wantuma xiqqoo harkaa qabduu irraa kaâ€™e. hadiisa armaan olii yaadadhu. Hanga xiqqoon tuni ol sii guddattu hin haafayin, quufi, obsi, carraaqqi kee itti fufi. Yoo kasaara sodaatte iccitii galii lakkoofsa 1ffaa, 2ffaa fi 4ffaa yaadadhu hojii irra oolchi.

4.Rabbiin irratti hirkachuuâ€“ jireenyi tuni jireenya ulfaattu fi qormaata baayâ€™een guuttamteedha. Qormaata fi gufuwwan jireenyaa bira darbuuf gargarsi baayâ€™ee nama barbaachisa. Taâ€™uu baannan dukkana jireenya keessatti kufani hafudha. Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aala) akkana jedha:

إِن يَنصُرْكُمُ ٱللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا ٱلَّذِى
يَنصُرُكُم مِّنۢ بَعْدِهِۦ ۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ١٦٠

â€œ**Yoo Rabbiin isin gargaare wanti isin injifatu hin jiru. Yoo Inni isin xiqqeesse immoo Isa booda kan isin gargaaru eenyu? Muâ€™imintoonni Rabbuma irratti haa hirkatanii.** â€œ Suura Ali-Imraan 3:160

Kanaafu gargaarsi fi injifannoon hundii Rabbuma irraayyi. Rizqiin teenyas Isuma irraayyi. Rabbiin irratti hirkachuu jechuun hojii dhiisi taaâ€™i jechuu osoo hin taâ€™iin hanga humna keeti carraaqiti gargaarsaf Isa kadhu. Jireenya kee keessatti si gargaaru akka dandaâ€™u abdadhu. Firii hojii keeti Rabbuma irraa eegi. Kanatu Rabbiitti hirkachuudha.

Gariin hojii malee taâ€™uun Rabbiin nuuf jira jedhu. Gariin namoota immoo garmalee halkanii guyyaa hojjachuun baâ€™aa hin dandeenye ofitti feâ€™u. Lamaan isaanitu dogongora keessa jiru. Nama dhiisati mixiin gurraatin lafa deemtu â€˜Rabbiin na razzaqaâ€™ jette ciisaa hin ooltu. Ni tattaafatti. Ergasii Rabbiin ni razzaqa (ni soora).

Akkasumas leencii wanta harâ€™a sooratu yoo argate, â€˜wanta boruu ittiin oolu hin qabuâ€™ jedhe halkanii guyyaa carraaqun of hin ajjeessu. Boqonnaa ni fudhata. Rabbiin tan boruus isaaf razzaqa.

Nuti hoo ilmi namaa eessa jirraa? Boru wanta ittiin oolu hin qabu jechuun addunyaa tana osoo ariinu zikrii Rabbii irraa fagaanna, Isatti hirkachuu dhiisne irraa garagalla, humna keenya qofaan osoo ifaajnu of ajjeesna. Rabbiin bineensota fi ilbisoota adda addaa sooru ilma nama akkamitti sooru dadhabaa?

Kanaafu yoo iccitii galii barbaadde Rabbiin irratti hirkadhu- si gargaaru akka dandaâ€™u Isa amani.

5.Karaa halaalatiin rizqii (soorata) barbaadachuuâ€“ hojii fi carraaqqi keessa karaa adda addaatin galii kee barbaadachu dandeessa. Karaan hundii garuu si hin baasu. Gariin si fageessa, gariin si kasaarsa. Kanaafu karaa si hin fageessine fi hin kasaarsine filachuun galii kee dagaagfadhu. Karaan sunis karaa halaalatiin galii argachuuf tattaafachuudha. Hatuun, nama gowwomsuun, kadhachuun, malaamaltummaan, loogin, mattaan, dhalaanii fi kkf nin galii gaarii fi guddaa argachaa jira yoo jette garmalee of gowwomsite jirta. Akkana goonan gonkumaa hin milkooftu. Yeroof fooqin malaamaltumma fi dhalaan ijjaarrame milkaaâ€™inna fakkaachu dandaâ€™a. Garuu boodden isaa ibiddaa fi hoongodha.

â€œRabbiin gonkumaa iccitii milkaaâ€™inna wanta dhowwee keessa hin goone.â€•

Dubartiin takka seenaa ofii akkanatti ibsiti
Seenan kiyya ifaadha. Dogongora kiyya irraa akka barattaniif isinitti hima. Gaaâ€™illi koo gamtoominna anaa fi abbaa mana jidduu kiyyaatin haala gammachuutin jalqabame. Dureessa hin turre, garuu wanta qabnutti kan gammannu turre. Intala garmalee jaalannu takka qabnaa turre. Marsaa jalqabaa gaaâ€™ila keenya intala teenya raffisnee, salaatu, Rabbiin faarsu fi Qurâ€™aana qaraâ€™aa turre.

Guyyaa tokko qusannaa keenya yommuu sakattaanu maallaqa hanga taâ€™e akka kufanne argine. Dhiirsa kiyyaan aksiyoona (sharing) dhala(ribaa) qabu akka binnu yaada itti dhiheesse. Buâ€™aa kanarraa argamuun jireenya intala teenya ni gargaarra waliin jenne. Wanta qabnu hundaa fi gurgurtaa faaya kiyyaa dabalatee aksiyoona kana irratti investii goone. Erga yeroon muraasni darbeen booda aksiyoonni ni kufe. Ni kasaarre. Liqaa baayâ€™ee waliin hafne. Karaa badaa (badii ribaa) yommuu Rabbiin akkana jedhu barree:

يَمْحَقُ ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَيُرْبِى ٱلصَّدَقَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ٢٧٦

â€œ**Rabbiin dhala (keessaa barakaa) ni haaqa; sadaqaa immoo ni guddisa. Rabbiin warra akkaan kafaraa, dilaawa hundaa hin jaallatu.**â€• Suuraa Al-Baqaraa 2:276

Halkan tokko dhiirsa kiyya waliin mormii cimatti seenne. Akka na hiiku isarraa barbaade. Innis iyyuun, â€œAti narraa hiikkamteâ€¦ Ati narraa Hiikkamte..â€• nan jedhe. Anaa fi intalli koo garmalee boonne. Kanattu mataa kiyya keessa deema: Rabbiif ajajamuu irratti walitti dhufnee,Rabbiin diidun (daangaa Isaa darbuun) addaan baane.

Kanaafu karaa halaala qofaan galii kee dagaagfadhu nama gammachuu qabuu fi milkaaâ€™a taatati. Yoo karaa haraamatin deemte ni kufta, maallaqni si harka hin teettu. Salaabi taati, barakaa hin qabdu.

Hin haafayin- hadiisa armaan olii yaadachuun wanta qabdutti quufi. Wantoota gara haraamatti nama oofan keessaa tokko haafayu fi dharraâ€™uudha. Jiraadhu jireenya mataa keeti. Daandii haraama fi namoota karaa harmaatin qabeenya walitti kuusan hordofuun ibidda jireenya keetitti hin qabsiisin.

Kanaafu iccitiin galii 5ffaan karaa halaala qofaan galii argachuuf carraaqudha.

Insha Allah hanga torbaan kutaa 2ffaan walitti deebinutti Assalamu aleykum wr wb.

Date Created
October 1, 2016
Author
admin